ISSN 2786-6300 Print

УДК 376.37:37.016

https://doi.org/10.52058/2786-6300-2026-6(48)-894-905

Литвин Інна Миколаївна кандидат педагогічних наук, логопед, старший викладач кафедри початкової і спеціальної освіти, Черкаський національний університет імені Богдана Хмельницького, м. Черкаси. https://orcid.org/0000-0002-8946-1449

МІЖДИСЦИПЛІНАРНА ІНТЕГРАЦІЯ У ВИВЧЕННІ ТЯЖКИХ МОВЛЕННЄВИХ ПОРУШЕНЬ

Анотація. У статті здійснено теоретичне обґрунтування міждисциплінарної інтеграції як методологічної основи сучасного вивчення та подолання тяжких мовленнєвих порушень у дітей. Показано, що поліетіологічна природа алалії, дизартрії, ринолалії, афазії та тяжких форм заїкання зумовлює необхідність синтезу наукових знань із логопедії, нейропсихології, психолінгвістики, медицини, спеціальної педагогіки та психології для забезпечення цілісної діагностики й ефективної корекційно-розвиткової роботи. Розкрито зміст міждисциплінарної взаємодії на теоретичному, діагностичному та корекційному рівнях, визначено роль кожного фахівця команди психолого-педагогічного супроводу в умовах інклюзивного та спеціального освітнього середовища. Обґрунтовано значення психолінгвістичного та нейропсихологічного підходів для виявлення механізмів порушення мовленнєвої діяльності, диференціації первинних і вторинних дефектів, побудови індивідуального корекційного маршруту дитини. Акцентовано увагу на необхідності узгодженого діагностичного алгоритму, створення спільного профілю розвитку дитини з ТМП, подолання термінологічних бар'єрів між фахівцями та забезпечення єдиного інформаційного простору для обміну даними. Окреслено практичні аспекти реалізації міждисциплінарної моделі, зокрема інтеграцію логопедичних, нейропсихологічних і психокорекційних методик, адаптацію освітнього процесу, використання цифрових технологій для координації дій спеціалістів і залучення батьків до корекційної роботи на засадах сімейно-центрованого підходу. Підкреслено актуальність міждисциплінарної взаємодії в умовах воєнного часу, коли мовленнєві порушення нерідко поєднуються з наслідками психотравмівних переживань. Визначено перспективи впровадження міждисциплінарної моделі супроводу дітей з тяжкими мовленнєвими порушеннями відповідно до принципів Нової української школи та концепції раннього втручання.

Ключові слова: тяжкі мовленнєві порушення, міждисциплінарна інтеграція, логопедія, корекційно-розвиткова робота, інклюзивна освіта, психолінгвістика, нейропсихологія, алалія, дизартрія.

Litvin Inna Mykolaivna PhD (Pedagogical Sciences), Speech Therapist, Senior Lecturer of the Department of Primary and Special Education, Bohdan Khmelnytskyi Cherkasy National University, Cherkasy, https://orcid.org/0000-0002-8946-1449

INTERDISCIPLINARY INTEGRATION IN THE STUDY OF SEVERE SPEECH DISORDERS

Abstract The article provides a theoretical justification of interdisciplinary integration as a methodological basis for the modern study and overcoming of severe speech disorders in children. It is shown that the polyetiological nature of alalia, dysarthria, rhinolalia, aphasia and severe forms of stuttering necessitates the synthesis of scientific knowledge from speech therapy, neuropsychology, psycholinguistics, medicine, special pedagogy and psychology to ensure holistic diagnostics and effective correctional and developmental work. The content of interdisciplinary interaction at the theoretical, diagnostic and correctional levels is revealed, the role of each specialist of the psychological and pedagogical support team in the conditions of an inclusive and special educational environment is determined. The importance of psycholinguistic and neuropsychological approaches for identifying mechanisms of speech disorders, differentiation of primary and secondary defects, and construction of an individual correctional route for the child is substantiated. The attention is focused on the need for a coordinated diagnostic algorithm, the creation of a common development profile of a child with TMP, overcoming terminological barriers between specialists and ensuring a single information space for data exchange. The practical aspects of implementing an interdisciplinary model are outlined, in particular, the integration of speech therapy, neuropsychological and psychocorrectional techniques, adaptation of the educational process, the use of digital technologies to coordinate the actions of specialists and the involvement of parents in corrective work on the basis of a family-centered approach. The relevance of interdisciplinary interaction in wartime conditions, when speech disorders are often combined with the consequences of psychotraumatic experiences, is emphasized. The prospects for implementing an interdisciplinary model of supporting children with severe speech disorders in accordance with the principles of the New Ukrainian School and the concept of early intervention are determined.

Keywords: severe speech disorders, interdisciplinary integration, speech therapy, correctional-developmental work, inclusive education, psycholinguistics, neuropsychology, alalia, dysarthria.

Постановка проблеми. Сучасний стан вітчизняної освіти засвідчує стійку тенденцію до зростання кількості дітей з тяжкими мовленнєвими порушеннями. Тяжкі порушення мовлення – це стійкі розлади мовленнєвої діяльності, що

ISSN 2786-6300 Print

виникають унаслідок органічного або функціонального ураження центральної нервової системи та характеризуються системним недорозвиненням усіх компонентів мовлення при нормальному слусі та збереженому інтелекті. До таких порушень відносять алалію, дизартрію, ринолалію, афазію та тяжкі форми заїкання.

Специфіка зазначених порушень полягає в тому, що вони не можуть бути повноцінно досліджені і скориговані в межах лише однієї наукової дисципліни. Традиційний монодисциплінарний підхід, що зосереджувався виключно на логопедичній корекції, виявляється недостатнім для розуміння складної поліетіологічної природи ТМП та розроблення дієвих корекційних стратегій. Ефективне вивчення і подолання тяжких мовленнєвих порушень потребує залучення знань із суміжних наук: нейропсихології, психолінгвістики, медицини, педагогічної психології, спеціальної педагогіки, що і зумовлює актуальність міждисциплінарного підходу.

Проблема є особливо гострою в контексті реформування освіти відповідно до принципів інклюзії та Нової української школи, де дитина з тяжкими порушеннями мовлення має право навчатися в загальноосвітньому середовищі за умови отримання якісного корекційного супроводу. Це вимагає тісної міжпрофесійної взаємодії та узгодженості дій фахівців різних галузей.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання комплексного підходу до вивчення і корекції мовленнєвих порушень постійно перебувають у полі зору вітчизняних науковців. Вагомий внесок у розроблення теоретико-методологічних засад логопедії та спеціальної педагогіки зробили Ю. Рібцун [7; 8], Л. Трофименко [9; 10], Е. Данілавічютє із колегами [6]. Зокрема, Ю. Рібцун у своїх дослідженнях обґрунтовує необхідність комплексного психолого-педагогічного вивчення молодших школярів з особливими мовленнєвими потребами, наголошуючи на значенні праксичних функцій для розвитку мовлення [7]. Л. Трофименко досліджує стратегії підтримки дітей з алалією та визначає умови ефективної логопедичної роботи в освітньому середовищі [10].

Міждисциплінарний вимір проблеми мовленнєвих порушень висвітлюється у роботах О. Чекан, яка здійснила міждисциплінарний аналіз розвитку зв'язного мовлення дітей з аутистичними порушеннями [11]. Питання інтеграції дітей з порушеннями мовлення в загальноосвітнє середовище з позицій аналізу історичних передумов і сучасних практик розкриває Є. Линдіна [2].

Проблему логопедичної допомоги дітям з мовленнєвими труднощами в контексті впровадження цифрових технологій і інноваційних методів досліджують Н. Лопатинська та Є. Коломієць [3], а також З. Мацюк і М. М. Фенко [5]. Питання психокорекції мовленнєвих порушень в умовах посттравматичного стресового розладу, що набуло особливої актуальності в умовах воєнного часу, розглядають О. Мамічева та Ю. Немерюк [4]. Проблему підтримки дітей з дислалією в освітньому процесі та рівні надання допомоги висвітлює Г. Грибань [1].

Попри значущість зазначених досліджень, поза увагою науковців залишається цілісна концептуальна модель міждисциплінарної інтеграції в системі вивчення ТМП, яка б визначала змістові, організаційні та процесуальні складові такої взаємодії. Недостатньо розробленими є й питання практичної реалізації міждисциплінарного підходу в умовах сучасного українського освітнього середовища.

Мета статті – теоретично обґрунтувати сутність та зміст міждисциплінарної інтеграції як методологічного підходу до вивчення тяжких мовленнєвих порушень, визначити її основні напрями та умови реалізації в сучасному освітньому просторі.

Виклад основного матеріалу дослідження. Поняття «міждисциплінарна інтеграція» у контексті спеціальної освіти передбачає цілеспрямоване та системне поєднання знань, методів і підходів різних наукових дисциплін задля всебічного вивчення об'єкта дослідження – дитини з тяжким порушенням мовлення – та досягнення максимально ефективного результату корекційно-розвиткової роботи. Це не просте «механічне» зіставлення даних різних спеціалістів, а глибинний синтез наукових концепцій, що породжує якісно нові знання і практичні рішення.

Тяжкі мовленнєві порушення мають складну поліетіологічну природу. Їх виникнення зумовлюється органічними ураженнями центральної нервової системи (пре-, пери- або постнатального характеру), функціональними розладами, генетичними чинниками, несприятливими умовами мікро- та макросередовища. Ця поліетіологічність і визначає необхідність міждисциплінарного підходу до вивчення ТМП.

Виокремимо ключові наукові дисципліни, знання яких необхідне для комплексного вивчення тяжких мовленнєвих порушень.

Логопедія є провідною дисципліною в системі вивчення ТМП. Вона забезпечує класифікацію порушень мовлення, розроблення методів діагностики та корекційного впливу. Сучасна логопедія розглядає мовлення як складну функціональну систему, порушення якої проявляється на різних рівнях: фонетико-фонематичному, лексичному, граматичному, семантичному. У роботі з дітьми з алалією, дизартрією, ринолалією, афазією та заїканням логопед виступає ключовим фахівцем, що координує роботу всієї команди супроводу.

Нейропсихологія надає принципово важливі дані про мозкову організацію мовленнєвої функції та механізми її порушень. Нейропсихологічні методи дослідження дозволяють визначити, які саме зони кори великих півкуль та підкіркові структури залучені до патологічного процесу, що є вирішальним для диференційної діагностики та вибору адекватних методів корекційного впливу. Це особливо важливо при вивченні алалії та афазії, де нейропсихологічний аналіз дозволяє встановити первинний дефект і зрозуміти механізм системного недорозвинення мовлення.

ISSN 2786-6300 Print

Психолінгвістика забезпечує розуміння механізмів породження і сприймання мовлення, взаємозв'язку мовлення і мислення, онтогенетичних закономірностей мовленнєвого розвитку. Психолінгвістичний підхід, розроблений у науковій школі Є. Соботович, дозволяє аналізувати порушення мовлення з позицій виявлення специфіки операційних і мотиваційних механізмів мовленнєвої діяльності. Застосування психолінгвістичних технологій у діагностиці та подоланні ТМП суттєво підвищує ефективність корекційної роботи [6].

Медицина (неврологія, педіатрія, оториноларингологія, психіатрія) є необхідним компонентом у вивченні ТМП, оскільки більшість тяжких порушень мовлення мають органічну основу. Невропатолог встановлює неврологічний діагноз, визначає тяжкість ураження нервової системи та призначає медикаментозне лікування. Педіатр відслідковує загальний стан здоров'я дитини, а оториноларинголог – стан периферичного мовленнєвого та слухового апарату. Психіатр необхідний для диференційної діагностики ТМП та розладів аутистичного спектру.

Спеціальна педагогіка та психологія забезпечують розуміння закономірностей психічного розвитку дітей з порушеннями в розвитку та розроблення принципів спеціального навчання і виховання. Ці дисципліни визначають загальні стратегії організації освітнього процесу для дітей з ТМП, включаючи вибір програм, адаптацію навчального матеріалу, організацію безбар'єрного освітнього середовища.

Реалізація міждисциплінарної інтеграції у вивченні ТМП здійснюється на кількох рівнях. На теоретичному рівні відбувається синтез наукових концепцій і термінологічних систем різних дисциплін, що дозволяє сформувати цілісне уявлення про природу мовленнєвих порушень. На діагностичному рівні застосовується комплексне обстеження дитини фахівцями різних профілів, результати якого інтегруються у єдиний висновок. На корекційному рівні здійснюється узгоджений вплив на дитину з боку різних спеціалістів у межах індивідуальної програми розвитку.

Особливого значення набуває міждисциплінарна взаємодія при діагностиці ТМП. Точне встановлення структури мовленнєвого дефекту, диференціація первинного і вторинного порушень, виявлення провідного механізму – все це потребує даних із різних джерел. Вчитель-логопед проводить мовленнєве обстеження, психолог досліджує когнітивну сферу, невропатолог аналізує неврологічний статус. Лише на підставі синтезу цих даних можна скласти повноцінний корекційний маршрут для дитини з ТМП [6; 7].

Важливим практичним механізмом реалізації міждисциплінарної інтеграції є команда психолого-педагогічного супроводу, яка функціонує в закладах загальної середньої освіти відповідно до чинного законодавства України. До складу КППС входять: вчитель-логопед, практичний психолог, соціальний

педагог, асистент вчителя, а також залучаються (за потреби) медичні фахівці. Ефективна робота цієї команди є ілюстрацією міждисциплінарного підходу в дії [2; 5].

Практична реалізація міждисциплінарного підходу у вивченні ТМП проявляється у кількох аспектах. По-перше, це спільне обговорення фахівцями складних випадків та вироблення узгоджених рекомендацій. По-друге, взаємне інформування про динаміку розвитку дитини та коригування корекційних планів. По-третє, залучення батьків як активних учасників корекційного процесу, що є принципом сімейно-центрованого підходу. По-четверте, співпраця з учителями та іншими педагогічними працівниками для перенесення набутих мовленнєвих навичок у навчальний і побутовий контекст.

Особливої уваги заслуговує питання міждисциплінарної інтеграції в умовах реалій воєнного часу в Україні. Збільшення кількості дітей з мовленнєвими порушеннями, що виникли або загострилися внаслідок посттравматичного стресового розладу, ставить нові виклики перед фахівцями. О. Мамічева та Ю. Немерюк вказують на необхідність інтеграції психокорекційних методів у систему логопедичної роботи з такими дітьми. Дослідниками визначено наступні кроки, «що потрібно враховувати при плануванні психокорекційних заходів та роботі з дітьми з ПТСР:

–дитина з ПТСР є особливим суб'єктом отримання психокорекційної допомоги: реакції дитини з ПТСР через свої вікові особливості, психосоціальну незрілість істотно відрізняються від реакцій дорослих. Часто діти не можуть вербально висловити, що їх турбує, що зумовлює необхідність володіння знаннями фахівцями, які працюють з дітьми щодо проявів ПТСР у дітей на різних рівнях функціонування.

–заходи, спрямовані на психокорекцію ПТСР і мовленнєвого порушення, що ним викликано, мають будуватись на розумінні етапів проживання психотравми та базуватись на актуальному стані дитини;

–врахування індивідуальних можливостей та потреб кожної дитини;

–з'ясування етіологічної причини психотравми як передумови ефективної роботи з психотравмою та мовленнєвим порушенням, що ним спричинено» [4, с. 158]. Це ще раз підкреслює значення міждисциплінарної взаємодії, зокрема між логопедом та психологом.

Перспективним напрямом є інтеграція цифрових технологій у систему роботи з дітьми з ТМП. Н. Лопатинська та Є. Коломієць переконливо доводять ефективність застосування цифрових засобів для розвитку монологічного мовлення у дошкільників з мовленнєвими труднощами, що відкриває нові можливості для дистанційної взаємодії фахівців і батьків. Вони переконливо доводять, що «використання в логопедичній роботі цифрових технологій, поєднання дидактичного матеріалу та ігрових можливостей комп'ютера дає

наочне уявлення інформації, забезпечення зворотного зв'язку між корекційно-виховною програмою і дитиною, дає можливість розвивати та навчати дитину в зоні її комфорту й інтересу. Отже, цифрові технології у логокорекційній діяльності з дітьми з функціонально-мовленнєвими труднощами доцільно використовувати як в дидактичних цілях, так і в комунікаційних» [3, с. 152]. З. Мацюк та М. Фенко наголошують на ефективності інноваційних методів розвитку комунікативних здібностей у дітей з порушеннями мовлення в умовах інклюзивно-реабілітаційних центрів. Вони назначають, що «Важливо створити для дітей таке емоційно комфортне та сприятливе середовище, яке дозволить їм творити, творчо розквітати, вигадувати нові гіпотези, ідеї, пізнавати світ. Такий інноваційний підхід може бути зреалізований за допомогою технології Storyline. Адже Storyline – це концепція, зорієнтована на трирівневе засвоєння мови, а саме: форм, семантики і прагматики. Інтенсивне та тривале засвоєння означених мовних аспектів сприяє не лише засвоєнню нових знань, а й їх правомірному застосуванню їх після розкодування» [5, с. 371].

Реалізація міждисциплінарного підходу у вивченні ТМП вимагає відповідної підготовки фахівців. Майбутні логопеди мають бути ознайомлені не лише з основами логопедії, а й з базовими концепціями нейропсихології, психолінгвістики, медицини. Вони повинні вміти читати медичну документацію, розуміти результати нейровізуалізаційних досліджень, компетентно взаємодіяти з лікарями різних спеціальностей. Водночас і лікарі, педагоги, психологи мають розуміти основи логопедичної діагностики та корекції.

Конкретним прикладом міждисциплінарної моделі вивчення ТМП є психолінгвістичний підхід, реалізований у колективному посібнику Е. А. Данілавічютє, Л. Трофименко та колег [6]. Запропонована модель поєдну психолінгвістичні, нейропсихологічні та педагогічні підходи до діагностики і корекції мовленнєвих порушень у молодших школярів, що є яскравою ілюстрацією продуктивної міждисциплінарної інтеграції. Ця модель передбачає не тільки виявлення порушених компонентів мовленнєвої системи, а й визначення їх механізмів через призму різних наукових концепцій.

Важливою умовою ефективності міждисциплінарного підходу є єдина термінологічна система, якою послуговуються всі фахівці команди супроводу. Проблема «термінологічних бар'єрів» між різними дисциплінами є реальною: один і той самий феномен може позначатися різними термінами в медицині, логопедії та психології. Тому розроблення єдиного міждисциплінарного термінологічного поля вивчення ТМП є важливим науковим завданням.

Вивчення зарубіжного досвіду свідчить про те, що провідні країни давно прийшли до розуміння необхідності міждисциплінарного підходу до мовленнєвих порушень. У системі speech-language pathology (SLP) США і Великобританії логопед (SLP) є центральною фігурою міждисциплінарної команди, яка

взаємодіє з педіатрами, неврологами, аудіологами, педагогами та психологами. Адаптація кращих зарубіжних практик міждисциплінарної взаємодії до умов вітчизняної освіти є перспективним завданням для Ukrainian SLP-спільноти.

Значущим кроком у розвитку міждисциплінарного підходу в Україні є розроблення та впровадження концепції раннього втручання (early intervention), яка передбачає ранню діагностику і раннє комплексне втручання при перших ознаках порушення мовленнєвого розвитку. Рання діагностика ТМП, що базується на даних скринінгових програм, нейровізуалізації та психолого-педагогічного обстеження, є яскравим прикладом міждисциплінарної інтеграції на практиці. Впровадження цієї концепції суттєво скорочує часовий розрив між початком мовленнєвого розладу та початком корекційного втручання.

Суттєвим аспектом міждисциплінарної інтеграції у вивченні ТМП є узгодження діагностичних підходів різних фахівців у межах єдиного алгоритму обстеження дитини. На практиці це означає не паралельне проведення обстежень, а їх логічну послідовність і взаємозумовленість. Наприклад, результати нейропсихологічного дослідження визначають акценти логопедичного обстеження, а висновки психолога щодо рівня розвитку пізнавальних процесів уточнюють інтерпретацію мовленнєвих помилок. Така послідовність дозволяє уникнути дублювання процедур і формує цілісне уявлення про структуру дефекту.

Важливою складовою є створення спільного діагностичного профілю дитини з ТМП, який акумулює дані мовленнєвого, когнітивного, нейропсихологічного, емоційно-вольового та соматичного статусу. Подібний профіль стає основою для розроблення індивідуальної програми розвитку і корекційного маршруту. У межах міждисциплінарного підходу такий документ не є формальністю, а робочим інструментом для всіх членів команди супроводу.

Міждисциплінарна інтеграція проявляється і в підборі корекційних методик. Наприклад, при алалії логопедична робота, спрямована на формування лексико-граматичної будови мовлення, поєднується з нейропсихологічними вправами на розвиток міжпівкульної взаємодії, праксису, регуляції діяльності. При дизартрії артикуляційна гімнастика та постановка звуків доповнюються рекомендаціями невропатолога, масажем, дихальними вправами, елементами тілесно-орієнтованої терапії. Таким чином, корекційний вплив стає багатовимірним і спрямованим не лише на симптом, а й на механізм порушення.

Окремого значення набуває інтеграція психокорекційних і логопедичних методів у роботі з дітьми, мовленнєві порушення яких посилені психотравмівними чинниками. У таких випадках логопедична робота має здійснюватися з урахуванням емоційного стану дитини, рівня тривожності, особливостей саморегуляції. Співпраця логопеда і психолога дозволяє поєднати мовленнєві вправи з техніками зниження напруження, розвитку емоційної стійкості, формування відчуття безпеки.

ISSN 2786-6300 Print

Міждисциплінарність чітко простежується і в організації освітнього процесу. Адаптація навчального матеріалу для дітей з ТМП потребує участі не лише логопеда, а й учителя, асистента вчителя, психолога. Узгодження вимог до мовленнєвої відповіді дитини, темпу роботи, способів подання інформації забезпечує перенесення сформованих мовленнєвих навичок у навчальну діяльність.

Перспективним напрямом є використання цифрових інструментів як засобу міждисциплінарної взаємодії. Електронні картки спостережень, спільні онлайн-журнали динаміки розвитку, відеофіксація занять дозволяють фахівцям обмінюватися інформацією оперативно та узгоджувати подальші дії. Це особливо актуально в умовах дистанційної або змішаної форми навчання.

Суттєвим компонентом міждисциплінарної моделі є системна робота з батьками. Фахівці мають не лише інформувати родину про результати обстеження, а й навчати конкретних способів мовленнєвої взаємодії з дитиною в повсякденному житті. Єдність вимог у закладі освіти та вдома значно підвищує ефективність корекційної роботи.

Отже, міждисциплінарна інтеграція у вивченні ТМП реалізується через узгоджений діагностичний алгоритм, створення спільного профілю розвитку дитини, комплексний добір корекційних методик, поєднання психокорекційних і логопедичних впливів, адаптацію освітнього процесу, використання цифрових засобів комунікації та активне залучення батьків. Такий підхід забезпечує системність, цілісність і результативність допомоги дітям з тяжкими мовленнєвими порушеннями в сучасному освітньому просторі.

Окремої уваги заслуговує роль батьків у системі міждисциплінарного супроводу дитини з ТМП. Батьки є не лише «споживачами» послуг фахівців, а й активними учасниками корекційного процесу. Вчитель-логопед, психолог та інші члени КППС мають навчити батьків виконувати завдання та вправи вдома, правильно взаємодіяти з дитиною в мовленнєвому плані. Це вимагає особливих комунікативних та педагогічних компетентностей від усіх фахівців команди.

Таким чином, міждисциплінарна інтеграція у вивченні ТМП є не модним трендом, а об'єктивною необхідністю, зумовленою складною природою мовленнєвих порушень. Ефективна реалізація цього підходу потребує системної організації, чіткого розподілу функцій між фахівцями, наявності єдиної інформаційної системи обміну даними, а також відповідної підготовки всіх учасників команди супроводу.

Висновки. Проведений аналіз засвідчив, що міждисциплінарна інтеграція є методологічно обґрунтованим і практично необхідним підходом до вивчення тяжких мовленнєвих порушень. Це зумовлено поліетіологічним характером ТМП, складністю їх структури та різноманіттям проявів, а також потребою у комплексній діагностиці та корекційній роботі, що виходить за межі однієї наукової дисципліни.

Основними напрямами міждисциплінарної інтеграції у вивченні ТМП є: синтез наукових знань із логопедії, нейропсихології, психолінгвістики, медицини та спеціальної педагогіки; комплексна діагностика дитини фахівцями різних профілів; організація міждисциплінарної команди супроводу; впровадження сімейно-центрованого підходу; застосування інноваційних та цифрових технологій у корекційній роботі.

Реалізація міждисциплінарного підходу вимагає: відповідної підготовки майбутніх логопедів та інших фахівців; розроблення єдиного термінологічного поля; створення ефективних механізмів міжпрофесійної комунікації; законодавчого та нормативного забезпечення командної роботи в закладах освіти.

Перспективи подальших наукових розвідок вбачаємо у розробленні та апробації конкретної моделі міждисциплінарної взаємодії фахівців при вивченні окремих нозологічних форм ТМП – алалії, дизартрії, ринолалії – з урахуванням специфіки вікового розвитку дитини та умов сучасного освітнього середовища України.

Література

1. Грибань Г. В. Освітні труднощі та рівні підтримки дітей з дислалією в освітньому процесі. *Освіта осіб з особливими потребами: шляхи розбудови*. 2022. № 1 (21). С. 9–21.

2. Линдіна Є. Ю. Від історичних передумов до сучасних практик: інтеграція дітей з порушеннями мовлення у загальноосвітнє середовище. *Inclusion and Diversity*. 2024. № 3. С. 49–54.

3. Лопатинська Н. А., Коломієць Є. В. Розвиток монологічного мовлення у дітей старшого дошкільного віку з мовленнєвими труднощами засобами цифрових технологій. *Освіта осіб з особливими потребами: шляхи розбудови*. 2024. № 2 (25). С. 141–155. DOI: https://doi.org/10.33189/epsn.v2i25.261

4. Мамічева О. В., Немерюк Ю. М. Психокорекція мовленнєвих порушень у дітей з посттравматичним стресовим розладом: виклики та можливості. *Освіта осіб з особливими потребами: шляхи розбудови*. 2024. № 1 (24). С. 149–163.

5. Мацюк З. Р., Фенко М. М. Інноваційні методи розвитку комунікативних здібностей дітей дошкільного віку в інклюзивно-реабілітаційних центрах. *Acta Paedagogica Volynienses*. 2022. № 2. С. 195–201.

6. Психолінгвістичні дидактичні технології діагностики і подолання мовленнєвих порушень у молодших школярів з тяжкими порушеннями мовлення : навчально-методичний посібник / Е. Данілавічютє, Л. Трофименко, В. Ільяна, Ю. Рібцун, З. Мартинюк, Г. Грибань. Інститут спеціальної педагогіки і психології НАПН України, 2022. 847 с.

7. Рібцун Ю. В. Вивчення праксичних функцій молодших школярів з особливими мовленнєвими потребами. *Особлива дитина: навчання і виховання*. 2021. Т. 104. № 4. С. 28–45. DOI: https://doi.org/10.33189/ectu.v104i4.88

8. Рібцун Ю. В. До питання створення універсальних освітніх програм для дітей з особливими мовленнєвими потребами. *Особлива дитина: навчання і виховання*. 2022. Т. 105. № 1. С. 53–64.

9. Трофименко Л. І. Алалія: підтримка дитини з особливими мовленнєвими потребами : навч.-метод. посіб. Київ : Інститут спеціальної педагогіки і психології ім. М. Ярмаченка НАПН України, 2023. 180 с.

10. Трофименко Л. Стратегії підтримки дітей з алалією в освітньому середовищі. *Особлива дитина: навчання і виховання.* 2024. Том 113, № 1. С. 41–65.

11. Чекан О. І. Міждисциплінарний аналіз розвитку зв'язного мовлення дітей дошкільного віку з аутистичними порушеннями. *Inclusion and Diversity*. 2024. № 4. С. 24–29.

References

1. Hryban, H. V. (2022). Osvitni trudnoshchi ta rivni pidtrymky ditei z dyslaliieiu v osvitnomu protsesi [Educational difficulties and levels of support for children with dyslalia in the educational process]. *Osvita osib z osoblyvymy potrebamy: shliakhy rozbudovy*, 1(21), 9–21. DOI: https://doi.org/10.33189/epsn.v1i21.209

2. Lyndina, Ye. Yu. (2024). Vid istorychnykh peredumov do suchasnykh praktyk: intehratsiia ditei z porushenniamy movlennia u zahalnoosvitnye seredovyshche [From historical background to modern practices: integration of children with speech disorders into general education]. *Inclusion and Diversity*, 3, 49–54.

3. Lopatynska, N. A., & Kolomiiets, Ye. V. (2024). Rozvytok monolohichnoho movlennia u ditei starshoho doshkilnoho viku z movlennievymy trudnoshchamy zasobamy tsyfrovykh tekhnolohii [Development of monologue speech in older preschool children with speech difficulties through digital technologies]. *Osvita osib z osoblyvymy potrebamy: shliakhy rozbudovy*, 2(25), 141–155. DOI: https://doi.org/10.33189/epsn.v2i25.261

4. Mamicheva, O. V., & Nemeriuk, Yu. M. (2024). Psykhokorektsiia movlennievykh porushen u ditei z posttravmatychnym stresovym rozladom: vyklyky ta mozhlyvosti [Psychocorrection of speech disorders in children with post-traumatic stress disorder: challenges and opportunities]. *Osvita osib z osoblyvymy potrebamy: shliakhy rozbudovy*, 1(24), 149–163.

5. Matsiuk, Z. R., & Fenko, M. M. (2022). Innovatsiini metody rozvytku komunikatyvnykh zdibnostei ditei doshkilnoho viku v inkliuzyvno-reabilitatsiinykh tsentrakh [Innovative methods of developing communicative abilities of preschool children in inclusive rehabilitation centres]. *Acta Paedagogica Volynienses*, 2, 195–201.

6. Danilavichyute, E., Trofymenko, L., Iliana, V., Ribtsun, Yu., Martyniuk, Z., & Hryban, H. (2022). Psykholinhvistychni dydaktychni tekhnolohii diahnostyky i podolannia movlennievykh porushen u molodshykh shkoliariv z tiazhkymy porushenniamy movlennia [Psycholinguistic didactic technologies for diagnosis and overcoming speech disorders in junior schoolchildren with severe speech disorders]: navchalno-metodychnyi posibnyk. Instytut spetsialnoi pedahohiky i psykholohii NAPN Ukrainy. 847 s.

7. Ribtsun, Yu. V. (2021). Vyvchennia praksychnykh funktsii molodshykh shkoliariv z osoblyvymy movlennievymy potrebamy [Studying praxic functions of junior schoolchildren with special speech needs]. *Osoblyva dytyna: navchannia i vykhovannia*, 104(4), 28–45. DOI: https://doi.org/10.33189/ectu.v104i4.88

8. Ribtsun, Yu. V. (2022). Do pytannia stvorennia universalnykh osvitnikh prohram dlia ditei z osoblyvymy movlennievymy potrebamy [On the issue of creating universal educational programs for children with special speech needs]. *Osoblyva dytyna: navchannia i vykhovannia*, 105(1), 53–64.

9. Trofymenko, L. I. (2023). Alaliia: pidtrymka dytyny z osoblyvymy movlennievymy potrebamy [Alalia: supporting a child with special speech needs]: navch.-metod. posib. Kyiv: Instytut spetsialnoi pedahohiky i psykholohii im. M. Yarmachenka NAPN Ukrainy. 180 s.

10. Trofymenko, L. (2024). Stratehii pidtrymky ditei z alaliieiu v osvitnomu seredovyshchi [Strategies for supporting children with alalia in the educational environment]. *Osoblyva dytyna: navchannia i vykhovannia*, 113(1), 41–65.

11. Chekan, O. I. (2024). Mizhdystsyplinarnyi analiz rozvytku zviaznoho movlennia ditei doshkilnoho viku z autystychnymy porushenniamy [Interdisciplinary analysis of coherent speech development in preschool children with autistic disorders]. *Inclusion and Diversity*, 4, 24–29.

Дата першого надходження статті до видання: 12,05.2026
Дата прийняття статті до друку після рецензування: 26.05.2026